

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

В.о. завідувача кафедри

Максимович Роман Олегович

« ____ » _____ 2023 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

**Тема: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ
З ІНВАЛІДНІСТЮ**

Виконавець: Лілієнко Богдан Романович

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Стрельцова Ольга Вікторівна

Нормоконтролер: викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Головатенко Марина Юріївна

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	7
1.1. Становлення та розвиток міжнародно-правових механізмів захист прав осіб з інвалідністю як окремого напрямку в сфері захисту прав людини.....	7
1.2 Підходи до визначення понять «інвалідність» та «особа з інвалідністю» в міжнародному праві.....	10
1.3 Права та обов'язки осіб з інвалідністю: міжнародно-правовий аналіз.	14
РОЗДІЛ 2 ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	19
2.1 Договірні джерела міжнародного права в сфері захисту прав осіб з інвалідністю.....	19
2.2 Міжнародні акти недоговорного характеру в сфері захисту прав осіб з інвалідністю.....	23
РОЗДІЛ 3. ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ МОНІТОРИНГУ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	27
3.1 Система органів та спеціалізованих установ ООН у сфері захисту прав осіб з інвалідністю.....	27
3.2 Компетенція Комітету ООН з прав людини у сфері захисту прав осіб з інвалідністю.....	29
3.3 Компетенція Управління Верховного комісара ООН з прав людини у сфері захисту прав осіб з інвалідністю.....	32
3.4 Спеціалізовані установи ООН, наділені повноваженнями щодо моніторингу та захисту прав осіб з інвалідністю (МОП, ЮНЕСКО, ВООЗ).....	36
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	51

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Обрана тема дослідження про міжнародно-правові механізми захисту прав осіб з інвалідністю є актуальним, оскільки люди з інвалідністю складають значну частину населення всього світу. За офіційною статистикою, понад 1 мільярд людей у світі живуть з якоюсь формою інвалідності, тому захист їх прав є одним з головних завдань сучасного суспільства. Такі особи зазнають дискримінації та несправедливості в суспільстві, що часто веде до їх соціальної відчуженості та виключення з повноцінного життя.

Міжнародна спільнота, своєю чергою, визнає, що особи з інвалідністю мають право на повну інтеграцію в суспільство та на захист своїх прав. Тому розуміння міжнародних правових механізмів, які забезпечують захист прав інвалідів, є дуже важливим для того, щоб забезпечити повне та рівне виконання прав інвалідів у всьому світі.

Загалом, дослідження такої теми є особливо актуальним в контексті забезпечення прав людини в цілому, а особливо, прав людей з інвалідністю. Інвалідність є складною проблемою, яка потребує уваги як на рівні держав, так і на міжнародному рівні.

Міжнародні документи, такі як Конвенція про права осіб з інвалідністю та різні декларації та резолюції, встановлюють міжнародні стандарти прав людей з інвалідністю та закликають держави до їх виконання. Міжнародні правові механізми захисту прав людей з інвалідністю створені з метою забезпечення їх прав на рівність, недискримінацію, доступність та повну інтеграцію в суспільство.

Застосування таких механізмів дозволяє забезпечити повне рівноправ'я для людей з інвалідністю, що сприяє їх соціальній інтеграції та розвитку. Окрім того, захист прав людей з інвалідністю є важливим елементом демократії та розвитку громадянського суспільства. Він містить (в собі) розуміння потреб та проблем цієї соціальної групи, а також розробку та

впровадження політик та програм, спрямованих на поліпшення їхнього становища.

Дослідження цієї теми може допомогти розкрити особливості міжнародного правового захисту прав інвалідів та висвітлити напрямки покращення ситуації з правами цієї категорії людей, адже тема «Міжнародно-правові механізми захисту прав осіб з інвалідністю» може бути актуальною не тільки у 2023 році, але й у 2024 та наступних роках. Проблеми захисту прав людей з інвалідністю існують у більшості країн світу і потребують системного та комплексного підходу до їх вирішення. У 2024 році можуть з'явитися нові виклики та проблеми, які стосуються захисту прав осіб з інвалідністю, тому дослідження в цій галузі може мати велике значення і в майбутньому.

Внаслідок агресії РФ тематика захисту прав осіб з інвалідністю стає ще більш гострою, оскільки таких осіб стає дедалі більше. Однією з особливо вразливих груп, на яку вона має значний вплив, є особи з інвалідністю. Ця тема стає ще більш гострою, оскільки кількість таких осіб зростає як серед цивільного населення, так і серед військових. Значна кількість людей отримала травми, які призвели до інвалідності. Багато цивільних осіб та військових пережили важкі бої та обстріли, та отримали поранення, які тепер обмежують їх рухові можливості та впливають на їхнє фізичне та психічне здоров'я. Враховуючи цю ситуацію, необхідно звернути особливу увагу на захист прав осіб з інвалідністю.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є аналіз та систематизація міжнародно-правових інструментів, які стосуються захисту прав осіб з інвалідністю.

Задля досягнення вказаної мети необхідно було вирішити **такі завдання:**

- проаналізувати становлення на розвиток міжнародно-правових механізмів захисту прав осіб з інвалідністю як окремого напрямку в сфері захисту прав людини;

- висвітлити підходи до визначення понять «інвалідність» та «особа з інвалідністю» в міжнародному праві;
- визначити права та обов'язки осіб з інвалідністю: міжнародно-правовий аналіз;
- дослідити договірні джерела міжнародного права в сфері захисту прав осіб з інвалідністю;
- розглянути міжнародні акти недоговірного характеру в сфері захисту прав осіб з інвалідністю;
- провести аналіз системи органів та спеціалізованих установ ООН у сфері захисту прав осіб з інвалідністю • опрацювати компетенцію Комітету ООН з прав людини у сфері захисту прав осіб з інвалідністю;
- розкрити компетенцію Управління Верховного комісара ООН з прав людини у сфері захисту прав осіб з інвалідністю;
- розглянути спеціалізовані установи ООН, наділені повноваженнями щодо моніторингу та захисту прав осіб з інвалідністю.

Об'єктом дослідження є права та свободи осіб з інвалідністю, які визнаються міжнародними організаціями та закріплені в міжнародних документах.

Предметом дослідження виступають конкретні міжнародні документи, законодавчі акти та інші нормативно-правові акти, що визначають права та свободи осіб з інвалідністю на міжнародному рівні, а також механізми їх захисту.

Методологічну основу роботи склали методи синтезу та аналізу, узагальнення логічного та системного підходів, порівняльний та формально-юридичний методи.

У процесі даного дослідження використовувалися різні спеціально-наукові та загальнотеоретичні методи й підходи для вивчення предмета дослідження, які забезпечили вирішення поставлених завдань та достовірність отриманих висновків. Основними методами дослідження були

порівняльно-правовий, методи синтезу та узагальнення та формально-юридичний метод.

Методи синтезу та узагальнення використовувалися при дослідженні та висвітленні міжнародно-правового статусу осіб з інвалідністю. За допомогою формально-юридичного методу було здійснено аналіз основних міжнародно-правових актів. Застосування порівняльно-правового методу дало можливість визначити та дослідити інституційні механізми моніторингу та захисту прав осіб з інвалідністю.

Апробація результатів дослідження. Окремі результати наукового дослідження були апробовані та опубліковані у межах наступних науково-практичних конференцій та юридичних видань:

«Міжнародно-правові механізми захисту прав осіб з інвалідністю та їх імплементація в Україні» (XVI Міжнародна науково-технічна конференція «ABIA-2023», 18.04.2023, НАУ).

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями та предметом дослідження. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, якими охоплюються дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел (52 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи – 56 сторінок, у тому числі список використаних джерел 6 сторінок.

РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

1.1. Становлення та розвиток міжнародно-правових механізмів захисту прав осіб з інвалідністю як окремого напрямку в сфері захисту прав людини.

Становлення та розвиток міжнародно-правових механізмів захисту прав людей з інвалідністю - це безперервний процес, який вимагає постійної уваги та зусиль. Ці механізми мають вирішальне значення для забезпечення дотримання та захисту прав людей з інвалідністю, а також для сприяння їхній повноцінній участі в житті суспільства.

Дискримінація людей з інвалідністю є давньою проблемою в усьому світі, що супроводжується численними бар'єрами на шляху до участі в житті суспільства та доступу до послуг. Дискримінаційне ставлення часто виникає через хибні уявлення, страх і нерозуміння. Таке ставлення може призвести до виключення та обмеження можливостей людей з інвалідністю брати повноцінну участь у житті суспільства. Подолання бар'єрів у ставленні вимагає узгоджених зусиль, спрямованих на підвищення обізнаності, освіти та інклюзивний діалог, щоб кинути виклик існуючим стереотипам і сприяти створенню більш толерантного та інклюзивного суспільства.

Історично, проблема дискримінації осіб з інвалідністю була досить запущеною і практично не розглядалась на міжнародному рівні до 20 століття, саме тоді різні міжнародні організації почали займатися питаннями інвалідності, що призвело до створення спеціальних органів і механізмів захисту прав людей з інвалідністю.

У 1948 році Організація Об'єднаних Націй (ООН) ухвалила Загальну декларацію прав людини, яка визнала всіх людей рівними перед законом і зазначила право на рівний доступ до всіх прав і свобод. Однак, відсутність конкретної згадки про права осіб з інвалідністю свідчила про існуючу дискримінацію.

Від початку 70-х років ХХ століття було зроблено значний прогрес у створенні міжнародних документів, спрямованих на захист прав людей з інвалідністю. У 1975 році ООН прийняла Конвенцію про права осіб з інвалідністю — міжнародний договір ООН про права людини, спрямований на захист прав та гідності людей з обмеженими можливостями, яка звернула увагу на те, що люди з інвалідністю мають право на повну та ефективну участь у житті суспільства і на рівний доступ до освіти, роботи, здоров'я та культури.

У 1981 році ООН оголосила період з 1981 по 1992 роки "Десятиліттям інвалідів" з метою звернути увагу на проблеми, з якими стикаються люди з інвалідністю. Протягом цього періоду, у 1987 році, всесвітня нарада експертів з прогресу рекомендувала Генеральній Асамблеї ООН розробити міжнародну конвенцію, спрямовану на усунення дискримінації осіб з інвалідністю. Проекти конвенції були запропоновані Італією та пізніше Швецією, проте не було досягнуто консенсусу. Багато урядовців стверджували, що наявні документи з прав людини вже є достатніми і конвенція не є необхідною. Натомість, Генеральна Асамблея прийняла "Типові правила щодо вирівнювання можливостей для інвалідів" в 1993 році, проте ці правила не були зобов'язувальними.

У 2000 році лідери п'яти міжнародних громадських організацій, які представляють людей з обмеженими можливостями, видали декларацію, закликаючи всі уряди підтримати створення Конвенції. Декларація висловлювала потребу у прийнятті комплексного підходу до захисту прав та гідності людей з обмеженими можливостями. У 2001 році, на пропозицію Мексики, Генеральна Асамблея створила Спеціальний комітет для розгляду пропозицій про створення всеосяжної та цілісної конвенції, спрямованої на заохочення та захист прав та гідності людей з обмеженими можливостями на основі цілісного підходу. Організації з прав осіб з обмеженими фізичними можливостями, включаючи Міжнародний альянс інвалідів — координатора спеціальної міжнародної організації з питань інвалідності, — активно брали

участь у розробці проекту, зокрема шукаючи ролі для осіб з обмеженими можливостями та їх організацій у впровадженні та моніторингу майбутньої Конвенції[1].

Проте, визнання прав осіб з інвалідністю як окремого напрямку у сфері захисту прав людини стало можливим після прийняття Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю у 2006 році. Прийнята Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю є одним з найбільш значущих міжнародних документів, спрямованих на захист прав людей з інвалідністю. Ця Конвенція закріплює права і свободи осіб з інвалідністю та встановлює стандарти, які мають дотримуватися державами у забезпеченні доступності, рівних можливостей та повної участі цієї категорії осіб у суспільстві.

Крім того, відбувається постійний розвиток механізмів моніторингу виконання Конвенції та інших міжнародних документів у цій сфері, а також удосконалення механізмів звернення осіб з інвалідністю до міжнародних органів захисту прав людини, таких як Комітет ООН з прав людей з інвалідністю та Європейський суд з прав людини.

Важливим етапом розвитку міжнародно-правових механізмів захисту прав осіб з інвалідністю було ухвалення у 2015 році Плану дій ООН з реалізації Конвенції про права інвалідів на період до 2020 року. Цей план передбачав ряд конкретних заходів щодо покращення життя осіб з інвалідністю та їх доступу до прав та послуг [2].

Зокрема, підвищення освіти про права інвалідів серед державних службовців, суддів та інших осіб, які займаються реалізацією прав людини та доступності середовища для осіб з інвалідністю, включаючи інфраструктуру та інформаційні технології. Забезпечення доступності послуг з охорони здоров'я для осіб з інвалідністю та їх рівної участі в цих послугах та рівних можливостей для осіб з інвалідністю на ринку праці та у сфері освіти та ін.

Стратегія Європейського Союзу щодо прав інвалідів на період до 2023 року (European Union Disability Rights Strategy 2021-2030) була ухвалена у березні 2021 року. Ця стратегія містить широкий спектр заходів,

спрямованих на забезпечення дотримання прав інвалідів, а також на покращення їх життя та рівних можливостей у всіх сферах життя. Одним з основних завдань цієї стратегії є покращення доступності для інвалідів. Це означає забезпечення доступу до фізичних приміщень, транспорту, інформаційно-комунікаційних технологій, а також до культурних та соціальних послуг. Досягнення цього мети передбачає розвиток спеціальних програм та сервісів, а також сприяння створенню безбар'єрного середовища.

Ще однією важливою метою стратегії є забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю в громадському та політичному житті. Для досягнення цього Європейський Союз пропонує розвиток демократичних процесів, забезпечення участі таких людей у прийнятті рішень та зміцненні правового захисту їх прав. Крім того, стратегія передбачає заходи з покращення здоров'я та добробуту таких осіб. Це означає забезпечення доступу до якісної медичної допомоги, соціального захисту, а також сприяння розвитку спеціальних програм, спрямованих на забезпечення добробуту [3].

1.2. Підходи до визначення понять «інвалідність» та «особа з інвалідністю» в міжнародному праві.

Поняття «інвалідність» та «особа з інвалідністю» є ключовими в міжнародному праві, оскільки стосуються захисту прав людей з обмеженими можливостями. Проте, їх визначення різняться у різних міжнародних документах і конвенціях, що створює складнощі в захисті прав цієї категорії людей. Різні тлумачення сутності поняття «інвалідність» лягли в основу формування чинних нині «моделей інвалідності» (моральна, благодійна, реабілітаційна, медична, культурна, соціальна та ін.), які є яскравим відображенням суспільної думки певного періоду щодо осіб з інвалідністю.

З часом виникло більше позитивного підходу до цих термінів, та їх трактування було змінено в більш гуманну сторону. Зараз, термін «інвалідність» вважається більш обмеженим та негативним, оскільки

позначає відсутність здатності виконувати дії, тоді як «особа з інвалідністю» відображає те, що особа з певними обмеженнями все ще може виконувати різні ролі та функції в суспільстві.

Конвенція ООН про права інвалідів не містить однозначного визначення терміну «інвалідність». В документі зазначається, що це поняття є динамічним і формується в результаті взаємодії між людьми з інвалідністю та перешкодами в їхньому оточенні, що перешкоджають їхній повноцінній і ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими. Згідно зі статтею 1 КПП, особами з інвалідністю вважаються люди з фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які зіштовхуються з різними бар'єрами, що перешкоджають їхній повній і ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

На мою думку, одним з основних прикладів моделі інвалідності є медична модель. Поширена модель сприйняття інвалідності розглядає її як дефект або хворобу, що вимагає переважно медичного втручання. Цей підхід вважає, що, якщо інвалід лікується, його життєві проблеми автоматично зникнуть. В результаті, людина з інвалідністю відчужується від суспільства. Лікарі та інші медичні фахівці виступають основними джерелами компетентності та впливу на вирішення проблем цієї групи населення. Цю модель іноді називають "адміністративною", оскільки вона базується на системі соціального забезпечення та медичного обслуговування. Прихильники медичної моделі мають значний вплив на формування законодавства, соціальної політики та організацію соціальних послуг. Україна також використовує цю модель, що має негативний вплив на формування державної політики стосовно людей з інвалідністю у таких сферах, як освіта, працевлаштування, реабілітація, соціальна адаптація та інші.

Інвалідність як правозахисна модель. Конвенція ООН про права інвалідів, підтримуючи концепцію соціальної моделі, розвиває її далі. Вона визнає інвалідність і як правову проблему: визначає осіб з інвалідністю як правовласників та суб'єктів прав людини на рівній основі; визнає і поважає

інвалідність людини як елемент людського розмаїття; покладає відповідальність на суспільство та уряд країни за забезпечення умов політичної, правової, соціальної та фізичної підтримки людей з інвалідністю, повноцінної їх участі у суспільному житті [4].

Інші міжнародні документи, такі як Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я ВООЗ, використовують термін «інвалідність» для опису функціональної обмеженості, а не для опису людей з цими обмеженнями. Вони визначають інвалідність як взаємодію між функціональними обмеженнями людини та оточенням [5].

Тенденція в міжнародному праві щодо термінології, яка використовується для позначення людей з інвалідністю, змістилася в бік використання терміну «особа з інвалідністю» замість «людина з інвалідністю» або просто «інвалід». Ця тенденція відображає зміну у ставленні до людей з інвалідністю та підкреслює їхню гідність і цінність як особистостей.

Багато інших міжнародних організацій, включаючи Всесвітню організацію охорони здоров'я (ВООЗ) та Міжнародну організацію праці (МОП), також прийняли використання терміну «людина з інвалідністю» у своїй політиці та керівних принципах. Ця тенденція до використання в міжнародному праві, орієнтованої на людину, відображає ширший рух до сприяння інклюзії, різноманітності та поваги до всіх людей, незалежно від походження чи особливостей.

Американські вчені багато писали про поняття «інвалідність» та «особа з інвалідністю» в міжнародному праві. Деякі автори стверджують, що термін «особа з інвалідністю» є більш доречним і шанобливим, оскільки він підкреслює ідентичність людини як особистості та уникає визначення її виключно за її інвалідністю. Вони стверджують, що використання терміну «особа з інвалідністю» визнає розмаїття досвіду та ідентичностей у спільноті

людей з інвалідністю та сприяє підходу до проблем інвалідності, заснованому на правах людини.

Інші вчені, однак, висловлюють занепокоєння щодо використання мови «від першої особи», стверджуючи, що вона може не точно відобразити досвід усіх людей з інвалідністю. Крім того, деякі науковці вказують на те, що термін «особа з інвалідністю» може посилити уявлення про те, що інвалідність є індивідуальною проблемою, а не суспільною проблемою, яка потребує ширших соціальних і структурних змін [6].

Багато вчених висловлюють занепокоєння щодо потенційної втрати медичних або соціальних структур підтримки, якщо фокус уваги буде зміщений виключно в бік прав людини. Ці точки зору висвітлюють складність поточної дискусії і підкреслюють потребу в нюансованих і контекстно-специфічних підходах для забезпечення всебічного благополуччя людей з інвалідністю.

Загалом, серед різних науковців тривають дебати щодо використання термінології для позначення осіб з інвалідністю в міжнародному праві. Однак підходу до питань інвалідності, що базується на правах людини, підтримується більшістю науковців та захисників прав людей з інвалідністю.

Тобто, у нашому різноманітному суспільстві вкрай важливо визнавати та задовольняти потреби вразливих груп, таких як люди з інвалідністю. Вразливість означає стан підвищеного ризику або схильності до заподіяння шкоди. У застосуванні до людей з інвалідністю вразливість набуває багатовимірного аспекту. Інвалідність охоплює широкий спектр фізичних, сенсорних, інтелектуальних та психічних порушень, і кожне з них створює унікальні виклики для людей, яких воно стосується. Тому розуміння вразливості цієї групи населення вимагає усвідомлення різних факторів, що сприяють підвищеному ризику.

Інклюзивність - це фундаментальний принцип, який лежить в основі гармонійного та справедливого суспільства. Він виходить за рамки простої толерантності та охоплює багатство різноманіття у всіх його формах. Це

активний підхід, спрямований на усунення бар'єрів, упереджень і дискримінації. В основі інклюзивності лежить вшанування і прийняття різноманітності. Кожна людина має унікальний набір досвіду, поглядів, культур, здібностей та ідентичностей.

Визнаючи унікальні виклики, з якими стикаються ці групи, ми можемо розробити ефективну політику, системи підтримки та соціальні структури, які забезпечують рівні можливості та захист для всіх. Створення суспільства, яке приймає різноманітність, є колективною відповідальністю, яка приводить до справедливого майбутнього для всіх.

1.3. Права та обов'язки осіб з інвалідністю: міжнародно-правовий аналіз.

Основні права людей з інвалідністю мають важливе значення для забезпечення їхньої повноцінної участі та інтеграції в суспільство. Люди з інвалідністю історично були виключені з багатьох аспектів соціального, економічного та політичного життя, а їхні права часто ігнорувалися або порушувалися. Загальні з них, такі як право на життя, доступність, працю, освіту, охорону здоров'я, культуру і дозвілля, покликані усунути цю системну несправедливість і забезпечити основу для того, щоб до таких осіб ставилися як до рівноправних членів суспільства. Визнаючи і захищаючи ці права, уряди можуть сприяти підвищенню гідності, незалежності та добробуту людей з інвалідністю, а також гарантувати, що вони мають такі ж можливості і захист, як і всі інші.

Право на життя є основоположним правом людини, яке визнається і захищається міжнародним правом. Це право поширюється на всіх людей, включаючи людей з інвалідністю, і вимагає, щоб вони були захищені від будь-якої форми шкоди або дискримінації, яка може загрожувати їхньому життю.

Люди з інвалідністю часто вразливі до різних форм дискримінації та ізоляції, включаючи відмову в медичному обслуговуванні, відсутність

доступу до громадських місць та соціальну стигматизацію. Ці фактори можуть сприяти підвищенню ризику передчасної смерті та скороченню тривалості життя людей з інвалідністю [7].

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права осіб з інвалідністю (КПІ) визнає право осіб з інвалідністю на життя і вимагає від держав-учасниць вжити всіх необхідних заходів для забезпечення ефективного здійснення ними цього права. Це включає забезпечення доступу до якісних медичних послуг, а також вжиття заходів для ліквідації дискримінації та бар'єрів на шляху до участі в житті суспільства [8].

Загалом, право на життя людей з інвалідністю є найважливішим компонентом їхніх прав людини і вимагає активного захисту та заохочення з боку урядів і суспільств. Визнаючи і підтримуючи це право, ми можемо допомогти забезпечити людям з інвалідністю можливість жити з гідністю і повагою, без дискримінації та шкоди. Право на доступність також є одним з основоположних прав людини, яке має важливе значення для повноцінної участі людей з інвалідністю в житті суспільства.

Доступність означає забезпечення усунення всіх фізичних, інформаційних та комунікаційних бар'єрів, щоб люди з інвалідністю мали рівний доступ до послуг, можливостей та об'єктів. Доступність – це не лише правова вимога, а й етична та соціальна відповідальність урядів і суспільства в цілому. Відсутність доступності може призвести до виключення, соціальної ізоляції та обмеження можливостей людей з інвалідністю. Тому важливо забезпечити інтеграцію доступності в усі аспекти державної політики та планування.

За останні роки відбулися значні зміни у сфері забезпечення доступності для людей з інвалідністю, включаючи прийняття Цілей сталого розвитку ООН та появу нових технологій, які можуть сприяти доступності. Однак ще багато чого потрібно зробити, щоб забезпечити повну реалізацію та дотримання принципу доступності в усіх сферах життя [9].

Одне з визначень права на працю та освіту для людей з інвалідністю належить американському вченому М.Стайну. Він визначає право на працю для людей з інвалідністю як «право на забезпечення і збереження зайнятості, на рівні можливості на робочому місці, на отримання розумних пристосувань для виконання трудових функцій і на захист від дискримінаційних практик». Він визначає право на освіту як «право на рівний доступ до освіти, включаючи дошкільну освіту, початкову, середню, вищу і професійно-технічну освіту, а також на отримання розумних пристосувань для забезпечення ефективного навчання» [10].

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права осіб з інвалідністю визнає право на найвищий досяжний рівень здоров'я без дискримінації за ознакою інвалідності. У ній зазначено, що держави-учасниці повинні забезпечити особам з інвалідністю доступ до такого ж обсягу, якості та стандарту медичних послуг, як і іншим людям, включаючи безкоштовні або доступні за ціною послуги та програми. Разом з тим, право на охорону здоров'я містить доступ до медичних послуг, ліків, реабілітації, а також до належної медичної та соціальної підтримки. Це право має бути належним чином захищене [11].

Забезпечення доступності та інклюзивності медичних послуг стало однією з помітних тенденцій останніх років. Це включає не лише фізичний доступ до медичних закладів, але й надання комунікаційних та допоміжних послуг, які задовольняють різноманітні потреби людей з інвалідністю. Всесвітня організація охорони здоров'я визначила необхідність забезпечення розумного пристосування та допоміжних технологій для того, щоб медичні послуги були доступними та інклюзивними для людей з інвалідністю.

Пандемія COVID-19 підкреслила важливість забезпечення права на охорону здоров'я для осіб з інвалідністю, які часто піддаються підвищеному ризику важких захворювань і смертності. Лунали заклики до забезпечення рівного доступу до вакцин проти COVID-19 та медичних послуг для таких осіб, особливо тих, хто стикається з додатковими бар'єрами у доступі до

охорони здоров'я, наприклад, тих, хто живе в бідності або в сільській місцевості [12].

Задоволення потреб людей з інвалідністю у сфері охорони здоров'я під час пандемії вимагає співпраці між урядами, постачальниками медичних послуг, організаціями людей з інвалідністю та широкою громадськістю. Конструктивна взаємодія з людьми з інвалідністю та організаціями, що їх представляють, має важливе значення для розуміння їхніх унікальних викликів, перспектив і потреб. Надання особам з інвалідністю можливості брати активну участь у процесах прийняття рішень гарантує, що їхні голоси будуть почуті, а права захищені.

Згідно з міжнародним правом, держави-учасниці зобов'язані захищати та заохочувати права людей з інвалідністю. Ст. 4 КПП окреслює загальні зобов'язання держав-учасниць щодо заохочення, захисту та забезпечення повного і рівного здійснення всіх прав людини та основних свобод усіма людьми з інвалідністю без будь-якої дискримінації за ознакою інвалідності.

Крім того, КПП закликає держави-учасниці вжити належних заходів для забезпечення того, щоб люди з інвалідністю могли повною мірою користуватися своїми правами людини нарівні з іншими, включаючи заходи з ліквідації дискримінації, забезпечення доступності та сприяння соціальній інтеграції. Загалом, захист прав і свобод людей з інвалідністю - це безперервний процес, який вимагає постійного підвищення обізнаності та моніторингу для забезпечення того, щоб усі люди з інвалідністю могли повною мірою користуватися своїми правами.

Держави також зобов'язані вживати позитивних заходів для забезпечення участі осіб в усіх аспектах життя суспільства, в тому числі в розробці політики та програм, які їх стосуються [13].

У сфері прав людини дуже важливо визнати, що права людей з інвалідністю перетинаються з більш широким спектром універсальних прав людини. Хоча вони поділяють багато фундаментальних прав і свобод, існують також специфічні права, пристосовані для вирішення унікальних

проблем, з якими стикаються люди з інвалідністю. Тобто, на додаток до загальних прав людини, існують специфічні права, розроблені для задоволення особливих потреб і вирішення проблем, з якими стикаються люди з інвалідністю. Як зазначалося вище, право на доступність, реабілітацію, пристосування визнають і захищають унікальні обставини людей з інвалідністю та сприяють їхній інтеграції та повноцінній участі в житті суспільства.

Сьогодні у світі зростає визнання важливості захисту таких прав і свобод людей з інвалідністю. Відбувся також значний прогрес у сфері технологій та доступності, який допоміг сприяти інтеграції та участі людей з інвалідністю в різних аспектах життя суспільства. Наприклад, допоміжні технології, такі як зчитувачі з екрану, програмне забезпечення для розпізнавання голосу та допоміжні засоби пересування, значно покращили можливості людей з обмеженими можливостями отримувати доступ до інформації та орієнтуватися у фізичному просторі.

РОЗДІЛ 2. ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

2.1. Договірні джерела міжнародного права в сфері захисту прав осіб з інвалідністю.

У зв'язку з важливістю теми захисту прав осіб з інвалідністю та значною кількістю міжнародних договорів, які стосуються цієї проблеми, дослідження договірних джерел міжнародного права у сфері захисту прав осіб з інвалідністю має велике значення. Одним із головних джерел права є міжнародні договори, які встановлюють правову базу для захисту прав осіб з інвалідністю в різних країнах світу.

Конвенція про права осіб з інвалідністю 2006 року є однією з найважливіших конвенцій, які стосуються захисту прав людей з інвалідністю. Вона була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 13 грудня 2006 року і набула чинності 3 травня 2008 року. Конвенція передбачає визнання прав осіб з інвалідністю як невід'ємної частини прав людини, та захист їх гідності, автономії та незалежності. Конвенція охоплює 50 статей та 2 додатки, в яких визначаються права механізми їх захисту. Ці права стосуються різних аспектів життя людини з інвалідністю, включаючи освіту, здоров'я, працевлаштування, житло, культуру, спорт та інші.

Зазначена конвенція переводить увагу з погляду на осіб з інвалідністю як на «об'єкти» благодійності, лікування та соціального захисту до поглядів як на «суб'єкти» з правами, здатними захищати ці права та приймати рішення у своєму житті на основі їх вільного та свідомого згоди, а також бути активними членами суспільства [14].

Конвенція має статус документа з прав людини з вираженим соціальним аспектом. В ній використовується широка класифікація осіб та стверджується, що всі особи з будь-яким типом інвалідності повинні користуватися всіма правами людини та основними свободами. В Конвенції пояснюється та уточнюється, як всі категорії прав застосовуються до осіб з

обмеженими можливостями, визначаються області, де необхідно внести зміни, щоб такі особи могли ефективно здійснювати свої права, а також області, де їхні права були порушені, і області, де необхідно підвищити захист їх прав.

Її особливістю є те, що вона відображає сукупність основоположних прав людини стосовно осіб з інвалідністю, а її мета полягає в заохоченні, захисті й забезпеченні повного й рівного здійснення всіма особами з інвалідністю всіх прав людини й основоположних свобод, а також у заохоченні поваги притаманної їм гідності [15].

Конвенція відрізняється від інших документів міжнародного права тим, що вона покладає на держави-учасниці відповідальність за забезпечення захисту прав людей з інвалідністю і передбачає ефективні механізми моніторингу виконання її положень. Конвенція також сприяє підвищенню уваги до питань, пов'язаних з інвалідністю, у міжнародному співтоваристві та національному рівні, що допомагає покращити життя людей з інвалідністю та забезпечити їм реалізацію їхніх прав.

У контексті дослідження положень Конвенції, з позиції її практичної реалізації, буде важливим наголосити, що держави-учасниці зобов'язуються вживати невідкладних, ефективних та належних заходів, щоб: підвищувати освіченість усього суспільства, зокрема на рівні сім'ї, у питаннях інвалідності й зміцнювати повагу до прав і гідності осіб з інвалідністю; вести боротьбу зі стереотипами, зокрема на ґрунті статевої належності й віку, в усіх сферах життя; пропагувати потенціал і внесок осіб з інвалідністю [16].

Конвенція про права осіб з інвалідністю 2006 р. пропонує глобальну рамку для дій урядів, громадянського суспільства та інших стейкхолдерів для забезпечення інтеграції та реалізації прав інвалідів. Доречним було б навести приклад України, яка ратифікувала Конвенцію про права осіб з інвалідністю у 2010 році та прийняла ряд законів, які мають на меті забезпечення прав та соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. Наприклад, в 2017 році було прийнято Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з

інвалідністю в Україні», який містить низку положень щодо забезпечення прав та соціальної інтеграції цієї категорії населення. Також, українські урядові та недержавні організації активно співпрацюють у реалізації програм та проектів з питань захисту прав та соціальної підтримки людей з інвалідністю.

Наступні статті складають першу половину Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю і призначені для загального застосування до решти Конвенції:

Стаття 1 (мета), Стаття 2 (визначення), Стаття 3 (загальні принципи), Стаття 4 (загальні зобов'язання), Стаття 5 (рівність і недискримінація), Стаття 6 (жінки з інвалідністю), Стаття 7 (діти з інвалідністю), Стаття 8 (підвищення обізнаності), та стаття 9 (доступність). Таким чином, конкретні статті, включаючи статтю 10 (право на життя) і далі, повинні тлумачитися відповідно до концепцій, викладених у статтях 1-9 [17].

Статті з 31 по 50 здебільшого мають адміністративний характер і стосуються збору даних, вимог до звітності, міжнародного співробітництва, структур комітетів, підписів і згод; однак, Стаття 32 (Міжнародне співробітництво) прямо закликає до міжнародного співробітництва між державами-членами для надання технічної та економічної допомоги, зокрема й шляхом полегшення доступу до доступних і допоміжних технологій (АТ) та обміну ними, а також за допомогою передачі технологій. Проте, держави-учасниці повинні визначити, як забезпечити реалізацію цих прав у їхньому місцевому контексті, а також ухвалити політику і програми, необхідні для досягнення повної та рівної участі [18].

Протокол до Конвенції про права осіб з інвалідністю 2006 року є додатковим документом, який встановлює конкретні заходи для забезпечення прав людей з обмеженими можливостями. Прийнятий на Першій конференції держав-учасниць Конвенції у 2008 році, він доповнює Конвенцію та містить більш детальні інструкції для держав-учасниць щодо захисту прав людей з обмеженими можливостями. Протокол також визнає «компетенцію Комітету

з прав осіб з інвалідністю отримувати та розглядати повідомлення від осіб або груп осіб, які перебувають під його юрисдикцією і стверджують, що вони є жертвами порушення цією державою-учасницею положень Конвенції, або від їхнього імені» [19].

Факультативний протокол також встановлює процедуру розслідування. У випадку, якщо Комітет отримує достовірну інформацію, що свідчить про серйозні або систематичні порушення положень Конвенції державою-учасницею Факультативного протоколу, Комітет може запропонувати державі рекомендації щодо реагування на таку інформацію. Після розгляду зауважень держави-учасниці та будь-якої іншої достовірної інформації, Комітет може призначити одного або декількох своїх членів для проведення розслідування та складання термінової доповіді. У разі погодження держави, Комітет може відвідати країну. Після завершення розслідування, Комітет надсилає свої висновки державі, яка має надати додаткові зауваження протягом шести місяців. Комітет коротко резюмує свої висновки, які стають доступними громадськості. Держава, що ратифікувала Факультативний протокол, може відмовитися від процедури розслідування [20].

Його значення, відповідно, полягає в захисті прав людей з обмеженими можливостями, оскільки він забезпечує реалізацію конкретних заходів та інструкцій, що допомагають уникнути дискримінації та забезпечити належний рівень захисту прав цієї категорії населення. Протокол також є важливим документом для забезпечення взаємодії між державами та сприяє підвищенню свідомості та розумінню питань, що стосуються прав людей з обмеженими можливостями.

Конвенція про права осіб з інвалідністю та протокол до неї визначають чіткий правовий, моральний і політичний курс на зміни, що охоплює різноманітні сфери та стосується широкого спектра прав людини, включаючи громадянські, політичні, економічні, соціальні та культурні права. Договірні джерела міжнародного права у сфері захисту прав осіб з інвалідністю викликають позитивні зміни у законодавстві та політиці у багатьох країнах

світу, стають стимулом для прийняття нових законів та політик, спрямованих на захист прав осіб з інвалідністю.

2.2. Міжнародні акти недоговорного характеру в сфері захисту прав осіб з інвалідністю.

Міжнародні акти недоговорного характеру, такі як декларації, резолюції та рекомендації грають важливу роль в сфері захисту прав осіб з інвалідністю. Хоча вони не мають юридичної сили, вони мають значний політичний вплив на розвиток міжнародної правової системи та формування національної законодавчої бази. Такі міжнародні акти надають політичний тиск на держави та стимулюють їх до розробки та прийняття конкретних заходів для захисту прав людей з інвалідністю та відображають загальні міжнародні стандарти прав людини.

Наприклад, Декларація про права інвалідів, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1975 році та стала першим міжнародним інструментом з прав людини, який спеціально звертав увагу на права осіб з інвалідністю. Історія створення декларації була пов'язана зі зростанням руху таких осіб у різних країнах світу, що боролися за визнання своїх прав та повагу до своєї гідності. Розробка декларації тривала понад два роки та включала консультації з представниками громадських організацій, урядів та експертів з прав людини [21].

Ця декларація також була знаковим документом в контексті свого часу, представляючи собою переломний момент від Загальної декларації прав людини 1948 року і визнаючи права і потреби всіх людей з інвалідністю вперше.

Однак вплив медичної моделі інтегрованої освіти, проте, є прозорим з точки зору фокуса. Зокрема, людина з інвалідністю визначається як така, що «не здатна забезпечити потреби нормального соціального життя через наявність у неї обмежень життєдіяльності» (с. 1). Мета для людей з інвалідністю сформульована в цьому документі як право «насолоджуватися

життям настільки нормально, наскільки це можливо» (с. 1) і «сприяти інтеграції в нормальне життя» (с. 1). Конкретні сфери інтеграції, окреслені в цій декларації, включають зайнятість, сімейне та соціальне життя, а також економічні можливості. Засоби досягнення цієї інтеграції, однак, зосереджені на людині, яка потребує «лікування» у сферах реабілітації, освіти та супутніх послуг. Основна увага приділяється допомозі людині розвинути «здібності, можливості та самодостатність» [22].

Міжнародний акт надав можливість особам з інвалідністю виступати з вимогами до держав та суспільства, брати участь у прийнятті рішень, що стосуються їх життя, та здобувати навички самообслуговування та самостійності. Декларація складається з преамбули та 13 параграфів. У них, зокрема, проголошено, що інваліди повинні користуватися усіма такими самими правами, як і інші члени суспільства, без жодних винятків та без різниці й дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, статі, мови, віросповідання, політичних та інших переконань, національного або соціального походження, матеріального стану, народження, а також будьякого іншого фактора незалежно від того, стосується це самого інваліда чи його сім'ї (п. 2). Вони мають невід'ємне право на поважання їх людської гідності (п. 3), на забезпечення однакових з іншими особами громадян, і політичних прав (п. 4—5), а також на користування такими важливими для них правами, як право на медичного, психічного лікування, включаючи забезпечення протезними та ортопедичними, апаратами, право на відновлення здоров'я і становища у суспільстві, на освіту, професійну підготовку і відновлення працездатності, на допомогу щодо працевлаштування та інші види обслуговування, які дозволять максимально виявити їхні можливості й здібності та прискорять процес їх соціальної інтеграції або реінтеграції (п. 6). Інваліди мають право на економічне і соціальне забезпечення та на задовільний рівень життя (п. 7—8) [23].

Люди з інвалідністю мають право на одержання та збереження робочого місця відповідно до своїх можливостей, або на зайняття корисною,

продуктивною та винагороджуваною діяльністю, та також на вступ до професійних спілок як їх члени (пункт 7). Інваліди мають право на увагу до їхніх особливих потреб на всіх етапах економічного та соціального планування (пункт 8). Люди з інвалідністю мають право жити зі своєю родиною або в альтернативних умовах та брати участь у всіх видів суспільної діяльності, пов'язаних з творчістю та дозвіллям. Якщо інваліду потрібно перебувати в спеціалізованій лікувальній установі, то умови життя там повинні максимально наближатися до звичайних умов життя людей їхнього віку (пункт 9). Інваліди повинні бути захищені від будь-якої форми експлуатації, регламентації та поведінки, яка може бути образливою або принизливою з функціональної точки зору (пункт 10).

Інваліди повинні мати доступ до кваліфікованої юридичної допомоги, якщо така необхідна для захисту їх особи та майна; якщо вони стануть об'єктом судових переслідувань, то їм повинна надаватися процедура, яка повністю враховує їхні фізичний або розумовий стан (пункт 11). З організаціями інвалідів можуть проводитися корисні консультації з усіх питань, що стосуються прав інвалідів (пункт 12). Інваліди, їх родини та громади повинні бути повністю поінформовані всіма доступними засобами про права, визначені в цій

Декларації (пункти 12-13).

Усвідомлення та визнання прав осіб з інвалідністю є важливим кроком до створення більш рівноправного та справедливого суспільства. Декларація про права інвалідів, прийнята в 1975 році, визнає ці права та закликає держави та інші сторони враховувати їх при прийнятті політики та законодавства.

Варто також зазначити такий міжнародний акт недоговірного характеру в сфері захисту прав осіб з інвалідністю як «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів», цей документ був прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН в 1993 році з метою забезпечення рівних прав для людей з інвалідністю та сприяння їх повноцінному включенню в

суспільство. «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів», як про це зазначено в збірнику «Держава і право», «...ввібрали в себе дух та ідеологію всіх ключових актів ООН в гуманітарній сфері та стали основним міжнародним документом, який фіксує головні принципи взаємодії суспільства та осіб з інвалідністю» (В.С. Маринець, 2012, с. 507).

У стандартних правилах були визначені основні принципи, які повинні бути застосовувані для забезпечення рівних можливостей для людей з інвалідністю. До таких принципів належать: недискримінація, рівність можливостей, доступність, незалежність, самовизначення, повага до особистої гідності та участь у прийнятті рішень. Стандартні правила наголошують на важливості створення доступного середовища та інфраструктури для людей з інвалідністю, яке б забезпечило їм можливість участі в усіх сферах життя: освіті, праці, культурному житті та інших [24].

Цей документ містить конкретні рекомендації для держав щодо вживання необхідних заходів для усунення перешкод, які обмежують осіб з інвалідністю здійснювати свої права та свободи та ускладнюють їхню повноцінну участь у громадському житті. Держава та громадські організації повинні взаємодіяти та співпрацювати у розв'язанні проблем інвалідів. Це партнерство має бути засноване на паритетній відповідальності кожної зі сторін.

Одним з основних напрямків спільної діяльності держави та об'єднань інвалідів є визначення потреб та першочергових проблем інвалідів, а також планування, здійснення та оцінка послуг та заходів, які необхідно прийняти для забезпечення повноцінної участі інвалідів у житті суспільства. Це означає, що обидві сторони повинні діяти взаємодопомогою та співпрацювати для досягнення спільної мети – забезпечення рівних можливостей для інвалідів.

РОЗДІЛ 3. ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ МОНІТОРИНГУ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

3.1. Система органів та спеціалізованих установ ООН у сфері захисту прав осіб з інвалідністю.

Система органів ООН із захисту прав людей з інвалідністю бере свій початок із Загальної декларації прав людини, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй у 1948 році. Декларація визнала гідність, притаманну всім людям, а також рівні та невід'ємні права, і закликала до заохочення та захисту цих прав.

Захист і просування прав людей з інвалідністю є ключовими питаннями глобального порядку денного. Для вирішення цієї багатогранної проблеми ООН створила всеосяжну систему органів і спеціалізованих установ, які злагоджено працюють над забезпеченням повної інтеграції та розширенням прав і можливостей людей з інвалідністю в усьому світі.

Система органів ООН із захисту прав людей з інвалідністю складається з декількох органів, включаючи Комітет з прав людей з інвалідністю, Управління Верховного комісара ООН з прав людини у сфері захисту прав осіб з інвалідністю, Стратегію інтеграції людей з інвалідністю та Міжвідомчу групу підтримки Конвенції про права людей з інвалідністю. Кожен з цих органів відіграє певну роль у захисті прав людей з інвалідністю. Комітет з прав осіб з інвалідністю (КПІ) є органом, відповідальним за моніторинг виконання Конвенції про права осіб з інвалідністю (КПІ). КПІ складається з 18 незалежних експертів, які обираються державами-учасницями Конвенції. Роль КПІ полягає в тому, щоб розглядати доповіді, подані державами-учасницями про виконання ними Конвенції, і надавати їм рекомендації щодо поліпшення їх виконання [25].

Управління Верховного комісара ООН з прав людини у сфері захисту прав осіб з інвалідністю, що є незалежним експертом, призначеним Радою з прав людини для моніторингу виконання Конвенції про права осіб з

інвалідністю. Він відповідає за здійснення візитів до країн, підготовку доповідей про реалізацію КПП та надання рекомендацій державам-учасникам щодо покращення їх виконання.

Стратегія інтеграції людей з інвалідністю була започаткована Генеральним секретарем ООН у 2019 році. Стратегія покликана забезпечити повну інклюзивність системи ООН до людей з інвалідністю. Стратегія має три основні цілі: покращити доступність об'єктів та послуг ООН, посилити спроможність системи ООН підтримувати людей з інвалідністю та сприяти участі людей з інвалідністю у процесах прийняття рішень в рамках системи ООН [26].

Міжвідомча група підтримки Конвенції про права осіб з інвалідністю - це група агентств, фондів і програм ООН, які працюють разом, щоб підтримати реалізацію Конвенції про права осіб з інвалідністю. Група підтримки надає технічну допомогу державам-учасникам щодо впровадження Конвенції та сприяє обміну передовим досвідом між державами-учасниками.

Як спеціалізована установа з питань охорони здоров'я в системі ООН, ВООЗ відіграє критично важливу роль у вирішенні пов'язаних зі здоров'ям аспектів інвалідності. Вона сприяє розвитку інклюзивних медичних послуг для людей з інвалідністю, проводить дослідження з питань, пов'язаних з інвалідністю, і відстоює право людей з інвалідністю на охорону здоров'я. ВООЗ співпрацює з державами-членами для розробки політики і програм, які надають пріоритет доступним медичним і реабілітаційним послугам, працюючи над створенням суспільства, яке підтримує фізичне і психічне благополуччя всіх людей.

Система органів ООН із захисту прав людей з інвалідністю є критично важливим компонентом глобальних зусиль із просування та захисту прав людей з інвалідністю. За останні роки система досягла значних успіхів, включаючи прийняття Конвенції про права осіб з інвалідністю та просування систем інклюзивної освіти. Завдяки своїм колективним зусиллям вони

зміцнюють міжнародне співробітництво, підвищують обізнаність та виступають за інклюзивну політику. Прихильність ООН до прав людей з інвалідністю слугує рушійною силою в роботі цих організацій. Система органів ООН з прав людей з інвалідністю є невід'ємною складовою глобальних зусиль.

Через моніторинг, адвокацію та співпрацю з урядами та громадянським суспільством ці органи сприяють створенню інклюзивного суспільства, яке поважає права та гідність усіх людей. Оскільки ми прагнемо до більш справедливого та інклюзивного світу, робота органів ООН з прав людей з інвалідністю залишається життєво важливою для забезпечення того, щоб ніхто не залишився поза увагою, а права людей з інвалідністю були повністю визнані та дотримані.

3.2. Компетенція Комітету ООН з прав людини у сфері захисту прав осіб з інвалідністю.

Як вже зазначалося, Комітет ООН з прав людини у сфері захисту прав осіб з інвалідністю це орган ООН, створений для забезпечення виконання Конвенції про права людей з інвалідністю. Міжнародні правові документи з прав людини та осіб з інвалідністю, що регулюють компетенцію Комітету ООН з прав людини у сфері захисту прав осіб з інвалідністю, включають Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю та її факультативний протокол, а також Всесвітню програму дій ООН щодо інвалідів. Основною роллю цієї спеціалізованої установи є моніторинг національних законодавств, контроль за діяльністю та прийнятими рішеннями органів державної влади в сфері прав людей з інвалідністю, включаючи запобігання дискримінації та протидію негативним явищам в цій сфері.

На сьогоднішній день існує дві основні форми виконання повноважень Комітету ООН з прав осіб з інвалідністю. По-перше, кожні чотири роки всі держави-учасниці ООН повинні представляти звіти про стан дотримання прав і свобод інвалідів. Комітет розглядає кожний звіт, вносить пропозиції та

загальні рекомендації, які вважає за доцільне, і надсилає їх відповідній стороні[27].

По-друге, існує можливість індивідуального подання скарги до Комітету від окремих осіб або громадських організацій. Ця скарга повинна бути подана у письмовій формі на одній з робочих мов договірному органу. Організація Об'єднаних Націй рекомендує використовувати типові форми скарг, які доступні на веб-сайті Управління Верховного комісара ООН з прав людини. Після розгляду, Комітет має право надіслати державі, яка є предметом скарги, заклик про негайні дії у вигляді тимчасових заходів, якщо існує вірогідність, що скаржник може зазнати непоправної шкоди внаслідок порушення його інтересів [28].

Основні завдання та функції Комітету ООН з прав людини у захисті прав осіб з інвалідністю включають моніторинг дотримання Конвенції про права людини з інвалідністю, тобто Комітет забезпечує контроль за дотриманням Конвенції та виконанням її положень державами-учасницями. Розгляд скарг осіб з інвалідністю: Комітет розглядає скарги, які надходять від осіб з інвалідністю та їх організацій з приводу порушень їх прав, розроблення рекомендацій. Також він забезпечує розроблення рекомендацій для держав-учасниць щодо поліпшення захисту прав осіб з інвалідністю та надає державам-учасницям консультації та підтримку щодо вдосконалення національного законодавства та практики з питань захисту прав осіб з інвалідністю [29].

Один з головних механізмів моніторингу є проведенням періодичних переглядів звітів держав-учасниць щодо виконання Конвенції про права людей з інвалідністю. Комітет розглядає звіти держав, робить висновки та рекомендації з питань захисту прав людей з інвалідністю. Крім того, Комітет приймає запити на розгляд індивідуальних скарг від осіб з інвалідністю, які стали жертвами порушень їх прав.

Комітет також залучається до розробки законів та політик на національному рівні, надаючи консультації та рекомендації державам-

учасникам. Крім того, Комітет співпрацює з іншими організаціями та міжнародними установами з метою підвищення свідомості про права людей з інвалідністю та популяризації Конвенції про права людей з інвалідністю. Попри важливу роль, яку відіграє Комітет ООН з прав людини у сфері захисту прав людей з інвалідністю, існує кілька викликів, з якими він стикається. Однією з головних проблем, з якою стикається Комітет ООН з прав людини, є обмеженість ресурсів і можливостей. Комітет має завдання контролювати виконання Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (МПГПП) і реагувати на повідомлення про порушення прав людини. Однак, зростаюча кількість справ і складний характер питань, пов'язаних з правами людей з інвалідністю, вимагають більш широких ресурсів, включаючи фінансування, персонал і експертизу. Недостатність ресурсів може перешкоджати здатності комітету адекватно розглядати та реагувати на різноманітні та мінливі проблеми, з якими стикаються люди з інвалідністю.

Варто також зазначити відсутність універсального дотримання стандартів прав людей з інвалідністю, хоча Комітет ООН з прав людини прагне просувати і захищати права людей з інвалідністю в усьому світі, не всі країни ратифікували відповідні міжнародні конвенції або повністю інтегрували права людей з інвалідністю в свою законодавчу базу. Відсутність універсального дотримання стандартів прав людей з інвалідністю створює виклик для Комітету щодо ефективного реагування на порушення та забезпечення послідовного захисту прав людей з інвалідністю в усіх країнах. Комітет повинен працювати над заохоченням більш широкої ратифікації та імплементації інструментів з прав людей з інвалідністю, щоб посилити свій вплив.

Хотів би підкреслити, що точні та актуальні дані мають вирішальне значення для ефективного моніторингу та реагування на порушення прав людей з інвалідністю. Однак багато країн стикаються з проблемами при зборі та наданні всебічних даних про становище людей з інвалідністю. Неповні або недостовірні дані перешкоджають здатності комітету оцінювати масштаби

порушень і формулювати цільові рекомендації. Для вирішення цієї проблеми комітету необхідно співпрацювати з державами-членами та іншими зацікавленими сторонами для розробки надійних механізмів збору даних та звітності.

Ще одним викликом, з яким стикається Комітет ООН з прав людини, є забезпечення інклюзивності та різноманітного представництва у своїй роботі. Комітет повинен прагнути залучати людей з інвалідністю та організації, що їх представляють, до процесів прийняття рішень та консультацій. Вкрай важливо посилити голоси людей з інвалідністю, щоб отримати всебічне розуміння проблем, пов'язаних з їхніми правами, і забезпечити адекватне відображення їхніх поглядів у роботі комітету.

3.3. Компетенція Управління Верховного комісара ООН з прав людини у сфері захисту прав осіб з інвалідністю.

Управління Верховного комісара ООН з прав людини (ОНСНР) є головним органом системи ООН з прав людини, відповідальним за сприяння реалізації і захисту прав людини в усьому світі. ОНСНР має на меті сприяти розвитку і вдосконаленню системи прав людини в усьому світі та координувати зусилля ООН у цій сфері.

ОНСНР виконує свої завдання шляхом розробки та здійснення різноманітних проєктів, програм і ініціатив з питань захисту прав людини, в тому числі з питань захисту прав осіб з інвалідністю. Крім того, ОНСНР сприяє розвитку міжнародного співробітництва у сфері прав людини, зокрема через співпрацю з національними правозахисними організаціями, урядами та іншими стейкхолдерами.

До головних завдань ОНСНР належить також моніторинг документації, надання консультаційну допомогу та проводить навчальні заходи з питань захисту прав людини [30].

Управління Верховного комісара ООН з прав людини може розглядати скарги, пов'язані з різними аспектами життя осіб з інвалідністю, такими як

доступ до освіти, зайнятості, медичного обслуговування, житла, транспорту та інших сфер. Важливо зазначити, що Управління Верховного комісара ООН з прав людини не має повноважень розв'язувати суперечки або накладати санкції, але може надавати поради та рекомендації щодо захисту прав людини осіб з інвалідністю [31].

Однією з рекомендацій, яку надає ОНСНР, є необхідність дотримання Конвенції ООН про права людини та Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. ОНСНР активно працює з державами-учасницями Конвенцій, надаючи їм підтримку у впровадженні та забезпеченні дотримання прав людини відповідно до цих міжнародних інструментів. Також надає поради щодо політики та законодавства, які стосуються прав людини та інвалідності. Наприклад, виокремлює потребу в розробці національних стратегій та планів дій щодо інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство та забезпеченні доступу до освіти, здоров'я та інших соціальних послуг.

ОНСНР підтримує зусилля з моніторингу захисту прав людини в державах-учасницях та надає рекомендації з усунення порушень прав людини. У своїх доповідях та звітах ОНСНР детально аналізує ситуацію з правами людини в різних країнах світу та розробляє рекомендації для держав-учасниць щодо поліпшення ситуації. Звіти Управління Верховного комісара ООН з прав людини є документами, які складаються з аналізу стану захисту прав людини в різних країнах світу, у цих звітах докладно аналізується стан дотримання міжнародних стандартів [32].

Звіти Управління Верховного комісара ООН з прав людини є публічними документами, які можна знайти на офіційному вебсайті Управління Верховного комісара ООН з прав людини. Вони є важливим інструментом у роботі ООН та його партнерів щодо захисту прав людини.

Один з головних принципів ООН полягає у тому, що кожна людина має право на повагу до своєї гідності, незалежно від її статусу, релігії, раси, національності чи будь-яких інших ознак. Однак, дискримінація, насильство

та інші форми порушення прав людини залишаються серйозними проблемами в багатьох країнах світу, зокрема і для людей з інвалідністю.

Управління Верховного комісара ООН з прав людини включає аналіз стану захисту прав інвалідів у свій щорічний звіт з метою забезпечення того, щоб права цієї групи людей не були порушені. Це дає змогу звернути увагу на проблеми, з якими зіштовхуються люди з інвалідністю, такі як недостатня доступність до будівель та інфраструктури, обмеження права на працю, освіту та медичну допомогу, а також дискримінація. Аналіз стану захисту прав інвалідів також дає можливість знайти шляхи для поліпшення ситуації та запровадження практик, які забезпечують більш повне втілення прав людини для всіх.

Для прикладу, звіт за 2021 рік Управління Верховного комісара ООН з прав людини включає аналіз стану захисту прав інвалідів в кількох країнах світу, включаючи Україну, Сирію, Іран та інші. Звіт також надає рекомендації щодо поліпшення ситуації з правами інвалідів та дотримання міжнародних стандартів у цій сфері [33].

Також аналізується стан захисту прав інвалідів у контексті пандемії COVID-19, зокрема, доступ до медичної допомоги та соціальних послуг. У звіті було зазначено, що багато країн не забезпечили належний захист прав інвалідів у контексті пандемії. Управління Верховного комісара ООН з прав людини наголошує на тому, що в разі пандемії, захист прав інвалідів є важливішим, ніж будь-коли раніше. Багато осіб з інвалідністю стали викладачами та співробітниками установ охорони здоров'я, але їх права на захист здоров'я та працевлаштування не були належним чином захищені.

Управління Верховного комісара ООН з прав людини рекомендує країнам забезпечити належний захист прав інвалідів у контексті пандемії. Це може бути зроблено шляхом забезпечення доступу до належної медичної допомоги та іншої підтримки, в тому числі соціального захисту та доступу до технологій, які допомагають людям з інвалідністю.

У звіті ООН за 2022 рік відзначається, що в зоні конфлікту в Україні відбувається порушення прав людей з інвалідністю, зокрема щодо доступу до медичних та соціальних послуг. Величезна кількість людей як серед військовослужбовців, так і серед цивільного населення щодня отримують тяжкі травми, які обмежують їх життєдіяльність. Тобто фактично такі особи втрачають працездатність та стають інвалідами. Люди з інвалідністю потребують посиленої уваги з боку держави у вигляді створення правових, економічних, політичних, соціально-побутових і соціально-психологічних умов для задоволення їх потреб у відновленні здоров'я, матеріальному забезпеченні, посильній трудовій та громадській діяльності [34 тези].

За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини, внаслідок війни в Україні, значна кількість людей з інвалідністю залишилися без доступу до медичної допомоги та реабілітаційних послуг. Також під час конфлікту знищено чи пошкоджено інфраструктуру, яка важлива для життя та реабілітації людей з інвалідністю, наприклад пандуси, спеціальні ліжка та інше.

У звіті ООН зазначається, що війна в Україні має серйозний вплив на життя та здоров'я людей з інвалідністю, тому важливо забезпечити їхні права та потреби в цій надзвичайній ситуації. Управління Верховного комісара ООН з прав людини рекомендує уряду України забезпечити доступ до медичної допомоги та реабілітаційних послуг для людей з інвалідністю та підтримувати інфраструктуру, яка необхідна для їхнього життя та реабілітації [35].

У контексті конфлікту в Україні ОНЧР виступає зі своїми рекомендаціями з проблем захисту прав інвалідів, включаючи захист від насильства, дискримінації та доступності послуг та інфраструктури для людей з інвалідністю.

Окрім цього, ОНЧР взаємодіє з іншими міжнародними та національними організаціями, зокрема з Офісом Верховного комісара ООН з

прав людини в Україні та громадськими організаціями, щоб забезпечити координацію дій.

Однак, як і будь-яка інша установа, управління стикається з низкою викликів, які обмежують його компетенцію в ефективному захисті цих прав.

Однією з важливих проблем є недостатня обізнаність і розуміння прав людей з інвалідністю. Незважаючи на зусилля, спрямовані на просування прав людей з інвалідністю за допомогою різних кампаній та ініціатив, все ще існує широко поширений брак знань і розуміння серед урядів, установ і суспільств. Така необізнаність може перешкоджати здатності ефективно відстоювати та забезпечувати дотримання прав людей з інвалідністю.

Також різноманітність залучених суб'єктів, включаючи уряди, організації громадянського суспільства та міжнародні органи, створює проблеми з точки зору координації, співпраці та обміну найкращими практиками. Подолання цих викликів вимагає сприяння діалогу, розвитку партнерства та заохочення інклюзивної участі для забезпечення ефективного захисту прав людей з інвалідністю.

Шляхом подолання недостатньої обізнаності та розуміння, забезпечення достатніх ресурсів, сприяння координації та співпраці, усунення прогалин у законодавстві та політиці, а також боротьби з дискримінацією та стигматизацією, УВКПЛ може підвищити свою компетентність у захисті прав людей з інвалідністю. Саме завдяки колективним зусиллям і постійній адвокаційній діяльності може зробити свій внесок у створення світу, в якому права всіх людей, у тому числі людей з інвалідністю, повністю поважаються, захищаються і реалізуються.

3.4. Спеціалізовані установи ООН, наділені повноваженнями щодо моніторингу та захисту прав осіб з інвалідністю (МОП, ЮНЕСКО, ВООЗ).

Міжнародна організація праці (МОП) є важливою установою у сфері захисту прав людей з інвалідністю. Як спеціалізована агенція Організації

Об'єднаних Націй, МОП має мету сприяти соціальній справедливості та створенню гідних умов праці в усьому світі. Захист прав людей з інвалідністю є однією з основних сфер діяльності МОП, яку вона реалізує через низку політик, керівних принципів та ініціатив.

МОП розробила низку ресурсів для підтримки роботодавців у сприянні інтеграції осіб з інвалідністю на робочому місці. Наприклад, Глобальна мережа МОП з питань бізнесу та інвалідності надає роботодавцям рекомендації та найкращі практики щодо того, як наймати, утримувати та просувати працівників з інвалідністю. Крім того, Політика та керівні принципи МОП щодо інтеграції та доступності людей з інвалідністю пропонують роботодавцям дорожню карту для створення інклюзивних робочих місць, доступних для всіх працівників, у тому числі людей з інвалідністю [36].

Крім того, МОП співпрацює з організаціями людей з інвалідністю та правозахисниками для просування прав людей з інвалідністю в усьому світі. Наприклад, МОП співпрацює з Міжнародним альянсом людей з інвалідністю з метою підвищення обізнаності про проблеми інвалідності в контексті Цілей сталого розвитку (ЦСР) Організації Об'єднаних Націй. МОП також співпрацює з Міжнародним консорціумом «Інвалідність та розвиток» з метою сприяння включенню людей з інвалідністю в програми та політику розвитку [37].

Одним з найважливіших інструментів МОП, що стосується інвалідності, є «Конвенція про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів». Ця конвенція встановлює керівні принципи для забезпечення доступу людей з інвалідністю до професійної підготовки та можливостей працевлаштування, які відповідають їхнім навичкам і здібностям. Вона також вимагає від урядів вжити заходів для ліквідації дискримінації людей з інвалідністю на робочому місці.

Іншим важливим інструментом МОП, пов'язаним з інвалідністю, є «Рекомендація про політику зайнятості (додаткові положення)». Ця

рекомендація закликає уряди розробляти політику зайнятості, яка враховує інтереси людей з інвалідністю, а також співпрацювати з роботодавцями та організаціями людей з інвалідністю, щоб забезпечити людям з інвалідністю доступ до можливостей працевлаштування, які відповідають їхнім навичкам та здібностям.

На додаток до цих інструментів, МОП також розробила кілька інших конвенцій та рекомендацій, що стосуються інвалідності, включаючи «Конвенцію про дискримінацію в галузі праці та занять», яка забороняє дискримінацію людей з інвалідністю на робочому місці, та «Рекомендацію про розвиток людських ресурсів», яка закликає уряди розробляти політику та програми, що підтримують навчання та розвиток людей з інвалідністю.

Одним з прикладів діяльності МОП є проєкт «Продуктивне працевлаштування для молоді з інвалідністю», який спрямований на забезпечення працевлаштування та підтримку молодих людей з інвалідністю у їх професійному розвитку.[38] Проєкт передбачає надання консультацій та підтримки молоді з інвалідністю в пошуку роботи, проведення професійних тренінгів та розвитку їх навичок, а також розвиток мережі роботодавців, які готові працевлаштовувати молодь з інвалідністю.

МОП надає підтримку в реформуванні законодавства та політики України, спрямованої на інтеграцію людей з інвалідністю у суспільство. Це є одним з прикладів діяльності МОП у сфері захисту прав осіб з інвалідністю. У 2018 році МОП уклала угоду з урядом України про реалізацію проєкту «Підтримка реформування законодавства та практики в Україні з питань інтеграції людей з інвалідністю». Метою проєкту є створення сприятливих умов для інтеграції людей з інвалідністю в суспільство та на ринок праці, а також покращення якості життя цієї категорії громадян.

В рамках проєкту МОП надає консультації у сфері законодавства та політики з інтеграції людей з інвалідністю, проводить тренінги для представників урядових і недержавних організацій, допомагає у розробці

національних стратегій та документів, які стосуються захисту прав людей з інвалідністю [39].

Ще однією спеціалізованою установою ООН, наділеною повноваженнями щодо моніторингу та захисту прав осіб з інвалідністю є ЮНЕСКО. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури є однією з провідних міжнародних організацій, яка докладає зусиль для захисту прав людей з інвалідністю [40].

Роль ЮНЕСКО у захисті прав людей з інвалідністю полягає у впровадженні політики і програм, що сприяють інтеграції людей з інвалідністю у різні сфери життя. Одним з найважливіших напрямків діяльності ЮНЕСКО є забезпечення доступності освіти для всіх, у тому числі для людей з інвалідністю [41].

ЮНЕСКО розробляє стандарти та рекомендації з питань доступності освіти, що дозволяє країнам світу створювати більш демократичну та інклюзивну освітню систему. ЮНЕСКО підтримує створення доступного середовища, яке дозволяє людям з інвалідністю відчувати себе рівноправними членами суспільства, займається просвітницькою роботою, спрямованою на боротьбу зі стереотипами та дискримінацією проти людей з інвалідністю. Крім того, ЮНЕСКО сприяє інклюзивній культурі та розвитку культурної спадщини, яка відображає різноманітність та потреби людей з інвалідністю. Організація виступає за те, щоб у всіх культурних ініціативах брати до уваги потреби та інтереси людей з інвалідністю [42].

Організація активно підтримує права людей з інвалідністю, в тому числі через створення та ратифікацію конвенцій та інших документів, спрямованих на захист їхніх прав. Один з інструментів, що розроблені ЮНЕСКО у цій сфері – це «Стандарти без перешкод: Інклюзивні загальноосвітні заклади», які були розроблені з метою забезпечення доступу до якісної освіти для всіх дітей, включаючи тих, хто має інвалідність.

Однією з найважливіших конвенцій, прийнятих ЮНЕСКО, є Конвенція про захист та промоцію різноманітності культур та виразу культурної

різноманітності (Конвенція ЮНЕСКО 2005 року), яка зобов'язує держави приймати заходи з метою забезпечення рівного доступу до культури та мистецтва для всіх, включаючи людей з інвалідністю [43].

Крім того, ЮНЕСКО також підтримує розробку та реалізацію інших конвенцій, таких як Конвенція про права дитини, яка також містить положення про захист прав дітей з інвалідністю [44].

Також одним з найважливіших інструментів ЮНЕСКО є Конвенція про боротьбу з дискримінацією в освіті (1960), яка містить положення про те, що кожна країна повинна забезпечити рівний доступ до освіти для всіх груп населення, включаючи людей з інвалідністю [45] та Конвенція про захист та пропаганду культурної різноманітності (2005) [46].

ЮНЕСКО має активну роль у підтримці прав людей з інвалідністю в Україні через свої міжнародні зобов'язання і статус головної агенції ООН з питань освіти, науки та культури. Організація зосереджує увагу на питаннях соціальної інклюзії, яка передбачає надання людям з інвалідністю можливості брати участь у різних аспектах суспільного життя, включаючи освіту, культуру та спорт.

Спеціалізована установа також активно співпрацює з українськими партнерами у реалізації проектів та програм, спрямованих на поліпшення якості життя людей з інвалідністю. Ці проекти охоплюють такі сфери, як доступність до інформаційних технологій, інклюзивна освіта, розвиток інклюзивної культури та туризму. Оскільки Україна є стороною різних міжнародних договорів і конвенцій щодо прав людей з інвалідністю, ЮНЕСКО сприяє виконанню зобов'язань України в цій сфері та підтримує розвиток інклюзивного суспільства в країні.

ЮНЕСКО у співпраці з українським урядом та громадськими організаціями розробляє та впроваджує проекти з розвитку доступності освіти для дітей з інвалідністю, активно підтримує проекти з розвитку інклюзивної культури в Україні, зокрема, створення доступної архітектури,

інклюзивних культурних заходів та інших ініціатив, що сприяють рівному доступу до культурних ресурсів [47].

Щодо співпраці з українськими органами влади та громадськими організаціями задля розвитку доступності до інформації та комунікаційних технологій для людей з інвалідністю, одним з прикладів є проєкт «Розвиток доступності до інформаційних технологій для людей з інвалідністю». Цей проєкт спрямований на покращення доступності до інформаційних технологій та електронних сервісів для людей з інвалідністю в Україні, зокрема шляхом створення відповідних правових умов та інфраструктури. У рамках проєкту проводяться тренінги, семінари, конференції та інші заходи з питань доступності до інформаційних технологій [48].

Громадські організації також активно беруть участь у співпраці з ЮНЕСКО в питаннях захисту прав людей з інвалідністю в Україні. Наприклад, у 2017 році у рамках проєкту «Підтримка прав людей з інвалідністю в Україні» ЮНЕСКО співпрацювала з Українською федерацією громадських організацій інвалідів, а також з Міністерством соціальної політики України, для сприяння втіленню Конвенції ООН про права людей з інвалідністю в національне законодавство та реалізації її положень.

МОП та ЮНЕСКО виконують різні функції у захисті прав людей з інвалідністю, але взаємодіють між собою та з іншими міжнародними організаціями, щоб забезпечити повне виконання прав людей з інвалідністю. Зокрема, МОП зосереджується на захисті трудових прав людей з інвалідністю, зокрема на їхньому працевлаштуванні та умовах праці. Організація також сприяє інтеграції людей з інвалідністю у ринок праці та визнанню їхніх прав на адаптовану та безпечну працю [49].

З іншого боку, ЮНЕСКО зосереджується на захисті прав людей з інвалідністю у сфері освіти, науки та культури. Організація сприяє розвитку інклюзивної освіти, забезпеченню доступності до культурних закладів та інших культурних заходів, а також розробці та впровадженню інноваційних технологій для поліпшення життя людей з інвалідністю .

Для порівняння ролі МОП та ЮНЕСКО у захисті прав людей з інвалідністю можна звернутися до дослідження «Захист прав людини в Міжнародній організації праці» Дмитра Долгова. В цьому дослідженні автор порівнює роль МОП та інших міжнародних організацій у захисті прав людей з інвалідністю, висвітлює ключові проблеми та досягнення в цій сфері [50].

Згідно з дослідженням, МОП зосереджується на захисті прав працівників з інвалідністю та розвитку національних політик в цій сфері. Водночас ЮНЕСКО акцентує на розвитку доступності до освіти та інформаційних технологій для людей з інвалідністю. Обидві організації взаємодіють з урядами та громадськими організаціями задля забезпечення захисту прав людей з інвалідністю та розвитку відповідної інфраструктури.

Для того, щоб МОП та ЮНЕСКО змогли забезпечити ефективний захист прав людей з інвалідністю, необхідно постійно моніторити та оцінювати програми та проекти, проводити дослідження та аналіз потреб цільової аудиторії, підвищувати кваліфікацію фахівців у галузі інклюзивної освіти та культури, впроваджувати інноваційні технології. Також важливо забезпечувати відкритий діалог між різними сторонами, залучати громадські організації та людей з інвалідністю до процесу прийняття рішень, та продовжувати сприяти розвитку партнерської співпраці між урядовими структурами, МОП, ЮНЕСКО та іншими міжнародними організаціями.

До того ж, однією зі спеціалізованих установ Організації Об'єднаних Націй, яка має повноваження моніторингу та захисту прав осіб з інвалідністю, є ВООЗ. Серед багатьох напрямків своєї діяльності ВООЗ взяла на себе зобов'язання відстоювати права людей з інвалідністю. Розуміючи їхні унікальні проблеми, сприяючи інклюзивності та просуваючи рівні можливості, ВООЗ прагне розширити можливості людей з інвалідністю та створити більш інклюзивне суспільство.

Метою діяльності ВООЗ є забезпечення справедливого доступу людей з інвалідністю до ефективних медичних послуг, врахування їхніх потреб під час підвищення готовності до надзвичайних ситуацій у галузі охорони

здоров'я та реагування на них, а також забезпечення охорони здоров'я населення для людей з інвалідністю у різних секторах з метою досягнення найвищого можливого рівня здоров'я [51].

ВООЗ активно заохочує уряди в усьому світі розробляти та впроваджувати політику, яка сприяє інклюзії та задовольняє особливі потреби людей з інвалідністю. Взаємодіючи з політиками, відстоюючи права людей з інвалідністю та надаючи технічну підтримку, організація прагне створити сприятливе середовище для всіх. Вона наголошує на важливості прийняття підходу, заснованого на правах людини, який забезпечує рівні можливості.

Надійні дані та дослідження мають важливе значення для прийняття обґрунтованих рішень і розробки політики, що базується на фактах. ВООЗ активно співпрацює з дослідниками та установами з метою поглиблення розуміння проблем, пов'язаних з інвалідністю, та визначення ефективних стратегій для покращення життя людей з інвалідністю. За допомогою збору даних, дослідницьких ініціатив і платформ для обміну знаннями організація прагне заповнити прогалини в знаннях, просувати передовий досвід і виступати за науково обґрунтовані заходи, які сприяють захисту прав людей з інвалідністю. Наприклад “Глобальний план дій ВООЗ з питань інвалідності на 2014-2021 роки” [52], в якому підкреслюється важливість збору та аналізу даних для формування науково обґрунтованої політики та втручань. У ньому підкреслюється потреба в стандартизованих показниках та індикаторах інвалідності для забезпечення точних порівнянь між країнами та регіонами. Прихильність ВООЗ до збору даних і досліджень, відображена в цьому звіті, створює основу для подальших ініціатив, спрямованих на вирішення складної і багатогранної проблеми інвалідності.

Також визнаючи важливість розуміння та знань медичних працівників, ВООЗ бере участь в ініціативах з розбудови потенціалу. Завдяки навчальним програмам і керівним принципам організація надає медичним працівникам необхідні навички для ефективного задоволення потреб людей з інвалідністю

у сфері охорони здоров'я. Такий підхід не лише підвищує компетентність медичних працівників, але й сприяє створенню більш інклюзивного та чуйного медичного середовища.

Слід зазначити, що розробка інклюзивної політики у сфері охорони здоров'я передбачає спільні зусилля політиків, медичних працівників, адвокаційних груп та людей з інвалідністю. Цей процес вимагає глибокого розуміння бар'єрів, з якими стикаються люди з інвалідністю, включаючи фізичні, поведінкові та системні перешкоди. Беручи участь у консультаціях, дослідженнях та діалогах із зацікавленими сторонами, урядовці можуть отримати цінну інформацію про проблеми та розробити політику, яка б ефективно їх вирішувала.

Характерно, що співпраця між державами-членами та зацікавленими сторонами відіграє вирішальну роль у просуванні політики та ініціатив, пов'язаних з інвалідністю. Моніторинг реалізації політики, пов'язаної з інвалідністю, є важливим аспектом забезпечення прогресу та підзвітності. За допомогою систематичного моніторингу організації можуть оцінити ефективність та вплив політики на покращення доступності та інклюзивності медичних послуг. Ініціативи з моніторингу часто передбачають збір даних, проведення опитувань та діалог із зацікавленими сторонами, щоб оцінити рівень реалізації, виявити прогалини та розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення. Завдяки постійному моніторингу та оцінці політики організації можуть відстежувати прогрес і коригувати стратегії для ефективного вирішення проблем, що виникають.

Підтримка держав-членів у їхньому прагненні до доступності та інклюзивності медичних послуг є фундаментальним аспектом співпраці. Організації надають технічну допомогу, рекомендації та ресурси, щоб допомогти країнам розробити політику і стратегії, які відповідають міжнародним стандартам і найкращим практикам. Ця підтримка може включати обмін досвідом, сприяння створенню платформ для обміну знаннями та надання фінансової допомоги для сприяння сталому

впровадженню. Активно залучаючи країни та співпрацюючи з ними, організації можуть сприяти розвитку культури спільного навчання, постійного вдосконалення та взаємної підтримки в ініціативах у сфері охорони здоров'я, пов'язаних з інвалідністю.

Зі сказаного раніше випливає, що Всесвітня організація охорони здоров'я відіграє важливу роль у моніторингу та захисті прав людей з інвалідністю. Однак завжди є місце для вдосконалення для забезпечення більш комплексного та ефективного підходу. Для кращого розуміння потреб і проблем, з якими стикаються люди з інвалідністю, ВООЗ повинна продовжувати вдосконалювати свої методи збору та аналізу даних. Це включає проведення комплексних опитувань, досліджень та оцінок щодо поширеності інвалідності, стану здоров'я та доступу до медичних послуг. Збираючи дезагреговані дані, ВООЗ може визначити конкретні проблеми, з якими стикаються різні групи людей з інвалідністю, такі як жінки, діти та люди похилого віку з інвалідністю. Крім того, використання передових аналітичних методів може забезпечити більш глибоке розуміння взаємозв'язків між інвалідністю, здоров'ям і соціальними детермінантами, що сприятиме цілеспрямованому втручанню.

Механізми моніторингу мають важливе значення для оцінки реалізації політики, пов'язаної з інвалідністю, і для забезпечення підзвітності урядів. ВООЗ повинна створити надійні та стандартизовані рамки моніторингу для регулярної оцінки прогресу, досягнутого в захисті прав людей з інвалідністю. Це включає розробку індикаторів, проведення аудитів і періодичних оглядів для відстеження реалізації політики, виявлення прогалин і рекомендацій щодо втручань, заснованих на фактичних даних. Крім того, ВООЗ повинна заохочувати держави до створення національних систем моніторингу, які відповідають міжнародним стандартам, забезпечуючи всебічний нагляд за дотриманням прав людей з інвалідністю.

ВИСНОВКИ

Захист прав людини є потужним та ефективним інструментом у просуванні прав і свобод людей з інвалідністю. Проведене мною дослідження розкриває міжнародно-правові механізми, які забезпечують захист прав осіб з інвалідністю, визначає взаємозв'язок між законами та політикою, спрямованими на забезпечення дотримання прав таких осіб, гарантію проти зловживань щодо осіб інвалідністю, які ґрунтуються на політичних, соціальних та культурних причинах та зазначає політику, що є спрямованою на гарантування та сприяння використанню таких прав.

Права людини важливі в контексті людей фізичними вадами через фундаментальні ідеї, які є всеосяжними для глобального захисту прав і свобод. Тобто, міжнародне право прав людини є джерелом права, яке впроваджує міжнародний контроль за політикою та практикою охорони фізичного здоров'я в кожній країні.

Права і свободи людини не надаються і не спростовуються урядами. Люди володіють правами просто через те, що вони люди. Таким чином, особам з інвалідністю не потрібно доводити, що вони заслуговують на певні права або що їм можна довіряти у здійсненні цих прав у соціально припустимий спосіб. Законодавство, яке стосується прав людини, забезпечує фундаментальний захист без будь-яких застережень або винятків.

Класичне розуміння прав людини обмежується державними та міжнародними зобов'язаннями щодо поваги до прав та свобод людини, а не особистими. Законодавство про права людини не має на меті захистити одну особу від шкідливих дій іншої. Проте, країни та уряди мають обов'язки, які включають забезпечення дотримання прав людини та недопущення їх порушень.

Класичне розуміння прав людини обмежується державними та міжнародними зобов'язаннями щодо поваги до прав та свобод людини, а не особистими. Законодавство про права людини не має на меті захистити одну

особу від шкідливих дій іншої. Протягом останніх десятиліть, увага до захисту прав осіб з інвалідністю зростає у світі, що відображається в створенні міжнародних механізмів, спрямованих на забезпечення їх права на рівні можливості та повагу до їхньої гідності.

Під час вивчення питання про підходи до визначення термінів «інвалідність» та «особа з інвалідністю» в міжнародному праві, стало очевидним, що ці поняття мають різні значення залежно від контексту їх використання. Використання правових термінів «інвалідність» та «особа з інвалідністю» у міжнародному праві є предметом обговорення та розбіжностей у поглядах різних країн та організацій. Попри різні підходи до визначення, надзвичайно важливо звернути увагу на захист прав осіб з інвалідністю та забезпечення їхньої рівності та можливостей, що є головною метою розвитку міжнародно-правових механізмів захисту прав людини.

З огляду на те, що у світі понад мільйон людей з інвалідністю, дослідження прав та обов'язків цих осіб з точки зору міжнародного права є дуже важливим для забезпечення їхнього гідного та повноцінного життя. Для досягнення цієї мети необхідно, щоб міжнародні документи та національне законодавство забезпечували захист прав та потреб осіб з інвалідністю та сприяли поліпшенню їхнього становища.

Договірні джерела міжнародного права у сфері захисту прав осіб з інвалідністю відіграють важливу роль у забезпеченні прав та свобод цієї категорії людей. У дослідженні зазначається, що Конвенція про права осіб з інвалідністю 2006 року та її факультативний протокол встановлюють стандарти прав людини для осіб з інвалідністю та закликають держави-учасниці розробляти та виконувати національні законодавчі та інші заходи з метою забезпечення захисту їхніх прав. Основні принципи Конвенції полягають у повазі до індивідуальної автономії та свободи волі, зокрема свободи приймати власні рішення, повазі до недоторканності особистої гідності, незалежності особи, рівності перед законом та недискримінації. Важливо, щоб держави-учасниці дотримувалися цих стандартів та приймали

відповідні законодавчі заходи для захисту прав осіб з інвалідністю, що допоможе покращити їхнє становище та забезпечити повну інтеграцію в суспільство.

Щодо міжнародних актів недоговірного характеру, спрямованих на захист прав цієї категорії осіб, потрібно зазначити Декларацію про права інвалідів, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1975 році, та «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів», які були прийняті у 1993 році. Ці акти ставлять перед собою мету забезпечення повноцінного розвитку та соціальної інтеграції осіб з інвалідністю, а також зменшення їх відчуття відокремленості.

Стосовно інституційних механізмів моніторингу та захисту прав осіб з інвалідністю» стверджується, що система органів та спеціалізованих установ ООН, що займаються захистом прав осіб з інвалідністю, мають на меті сприяти виконанню Конвенції про права осіб з інвалідністю, надавати поради і рекомендації державам-учасницям, моніторити ситуацію щодо дотримання прав людей з інвалідністю та здійснювати інші функції, що сприяють захисту їхніх прав.

Комітет ООН з прав людини здійснює моніторинг дотримання Конвенції про права осіб з інвалідністю та її факультативного протоколу. Це означає, що Комітет розглядає звіти, які подають держави-учасниці Конвенції, рекомендації щодо захисту прав осіб з інвалідністю. Комітет також здійснює інші функції в рамках своєї компетенції, зокрема, він приймає індивідуальні скарги від осіб з інвалідністю, щодо порушень їх прав, розглядає питання, які стосуються рівних можливостей та доступності. Оскільки Комітет ООН з прав людини володіє широким спектром компетенцій у сфері захисту прав осіб з інвалідністю, він є одним з ключових інституційних механізмів, які забезпечують захист прав осіб з інвалідністю на міжнародному рівні.

Дослідження у галузі інституційних механізмів моніторингу та захисту прав осіб з інвалідністю також визначає компетенцію Управління Верховного комісара ООН з прав людини у сфері захисту прав цієї категорії громадян.

Управління здійснює моніторинг дотримання стандартів міжнародних документів у галузі захисту прав людини. Управління Верховного комісара ООН з прав людини займається підвищенням уваги до проблем осіб з інвалідністю на міжнародній арені та сприяє створенню сприятливого середовища для їхнього повноцінного включення в суспільство. Важливим напрямом роботи Управління є підтримка діалогу між державами-учасницями та представниками громадянського суспільства, що сприяє забезпеченню ефективного механізму моніторингу та захисту прав осіб з інвалідністю.

Також мають велике значення забезпеченні прав людей з інвалідністю Спеціалізовані установи ООН. Особливої уваги заслуговує Міжнародна організація праці та Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, які мають повноваження щодо моніторингу та захисту прав людей з інвалідністю.

Міжнародна організація праці здійснює моніторинг виконання Конвенції про права людей з інвалідністю та розробляє міжнародні стандарти з працевлаштування та робочих місць для людей з інвалідністю, ЮНЕСКО ж займається охороною прав людей з інвалідністю на освіту та культуру. Організація встановлює міжнародні стандарти та рекомендації щодо навчання та інтеграції людей з інвалідністю у суспільство. ЮНЕСКО також відповідає за забезпечення доступності культурних закладів для людей з інвалідністю, що сприяє їх інтеграції та розвитку. Всесвітня організація охорони здоров'я відіграє життєво важливу роль в оцінці потреб у сфері охорони здоров'я та нерівності, з якими стикаються люди з інвалідністю. Збираючи та аналізуючи дані, просуваючи інклюзивні системи охорони здоров'я та зосереджуючись на розбудові потенціалу, ВООЗ прагне вирішити унікальні проблеми, з якими стикається ця група населення.

На підставі зробленого дослідження, можна зробити висновки, що права людини та права осіб з інвалідністю пов'язані між собою у продуманий, систематичний спосіб, адже вони є потужними, взаємопідсилюючими сучасними підходами до покращення добробуту людини. Дослідження доводить, що реалізація прав людини на доступність, рівність, недискримінацію, а також інші права, забезпечуються шляхом розуміння і визнання прав осіб з інвалідністю. Однак, важливо зазначити, що дотримання прав людини є передумовою для захисту прав осіб з інвалідністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Handicap International UK. UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. *Handicap International UK*: веб-сайт. URL: <https://www.humanity-inclusion.org.uk/unconvention-rights-persons-disabilities>.

2. Офіційний веб-сайт Організації Об'єднаних Націй. The united nations development agenda and persons with disabilities. *Організація Об'єднаних Націй*: веб-сайт. URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/the-united-nations-development-agenda-and-persons-with-disabilities.html>

3. Документ «Інформаційний лист про стратегію ЄС щодо прав інвалідів на період до 2023 року», опублікований Європейською комісією. URL: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15304&langId=en>

4. Нічого для нас без нас. *Посібник з інклюзивного прийняття рішень для державних органів*: веб-сайт. URL: https://issuu.com/napd/docs/posibnyk_vlada

5. World Health Organization. International Classification of Functioning, Disability and Health. URL: <https://www.who.int/classifications/icf/en/>

6. Davis L. J. Constructing normalcy: The bell curve, the novel, and the invention of the disabled body in the nineteenth century / Davis L. J... – (University of Michigan Press).

7. Х'юман Райтс Вотч Життя в пеклі: Зловживання проти людей з психосоціальною інвалідністю в Індонезії. URL: <https://www.hrw.org/report/2016/09/05/living-hell/abuses-against-people-psychosocialdisabilities-indonesia>

8. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів): Міжнародний документ від 13.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

9. Дурман О. Л. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні: здобутки та перспективи. URL: http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2020/1/1_2020.pdf#page=35

10. Конституційне право на працю : монографія / В. В. Хромей. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 240 с.

11. Права людини – пріоритет сучасної держави : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 10 грудня 2021 року) / відп. ред. С. В. Ківалов. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – 500 с.

12. Disability and COVID-19. United Nations Department of Economic and Social Affairs. URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/covid-19.html>

13. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. *European disability forum*. URL: <https://www.edf-feph.org/un-crpd/>

14. Access to social rights for people with disabilities in Europe. Council of Europe Publishing Editions du Conseil de l'Europe. adopted by the Committee on the Rehabilitation and Integration of People with disabilities (CD-P-RR) at its 26th session (Strasbourg, 7-10 October 2003). — P. 100-101.

15. Костюк В.Л. Конвенція ООН про права інвалідів у системі національного законодавства України/В.Л. Костюк// Конвенція ООН про права інвалідів: чотири роки практичних дій: матеріали всеукраїнської конференції ВГОІ «Інститут реабілітації та соціальних технологій», м. Острог, 20-21 вересня 2013 р./За загальною редакцією М.І. Іншина. В.Л. Костюка, В.О. Попелюшка. – К.: ПВГОІ «ІРСТ Україна», 2014. – С. 25-27.

16. Костюк, В. Міжнародні стандарти права осіб з інвалідністю в умовах правової та соціальної держави: теоретико-правовий аспект / Костюк, В, 2017. – С.206–207.

17. Guernsey, K., Nicoli, M., Ninio, A. Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Its Implementation and Relevance for the World Bank. The World Bank. / Guernsey, K., Nicoli, M., Ninio, A.. – 2007.

18. Конвенція про права інвалідів // Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities>.

19. Від виключення до рівності. Реалізація прав людей з інвалідністю: Практ. посібник для парламентаріїв щодо Конвенції про права інвалідів та Факультативного протоколу до неї / ООН. — К., 2008. — С. 69

20. The First United Nations Document Solely Addressing Disability Rights: The 1975 Declaration on the Rights of Disabled Persons. URL: <https://ccss.jhu.edu/2016/12/22/the-first-united-nations-documentsolely-addressing-disability>

21. Peters, S. Inclusive education in accelerated and professional development schools: A case based study of two school reform efforts in the USA. *International Journal of Inclusive Education*, 6, 287—308. (2002).

22. Ю. І. Нипорко. Права людини. Збірник міжнародних договорів, т. 1, ч. 2. Універсальні договори / Ю. І. Нипорко. – Женева, 1994.

23. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Витяг. Резолюція 48/96 Генеральної Асамблеї ООН Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. URL: <https://ud.org.ua/zakonodavstvo/mizhnarodni-dokumenti-ta-standarti/171-4896>

24. Committee on the Rights of Persons with Disabilities. United Nations Human Rights Office: веб-сайт. URL: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crpd>

25. UN Strategy for the Inclusion of Persons with Disabilities. United Nations: веб-сайт. URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/un-strategy-for-the-inclusion-ofpersons-with-disabilities.html>

26. Mkhitarian A. M. Shliakhy pokrashchennia realizatsii administratyvno-pravovykh zasobiv protydii dyskryminatsii invalidiv v Ukraini z urakhuvanniam mizhnarodnykh standartiv [Ways to improve the implementation of administrative and legal means of combating discrimination ag / Mkhitarian A. M.. // *Naukovyi*

visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava – Scientific Bulletin of Public and Private Law. – 2017. – №1. – С. 144–148.

27. Подорожній, Сергій Михайлович. "Впровадження міжнародних стандартів, спрямованих на протидію дискримінації осіб з інвалідністю в Україні." Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Право 5 (2018): 123-127.

28. Конвенція ООН про права інвалідів II Офіційний вісник України. - 2010. № 17.-ст.799. - статті 33-36.

29. Protecting the rights of persons with disabilities. Retrieved from United Nations. Office of the High Commissioner for Human: веб-сайт. URL: <https://www.ohchr.org/en/issues/disability/pages/disabilityindex.aspx>

30. Human Rights. United Nations: веб-сайт. URL: <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/human-rights/>

31. OHCHR "Handbook on Monitoring and Reporting on the Rights of Persons with Disabilities". URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Disabilities_training_17EN.pdf

32. Звіт Управління Верховного комісара ООН з прав людини за 2021 рік. URL: https://www.ohchr.org/en/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session%2047/Documents/A_HRC_47_23_EN

33. Єфремова І.І. Особливості визначення міжнародно-правового механізму захисту приватних прав. Економіка, фінанси, право. 2019. № 7/1. С. 41–44.

34. Human Rights Situation in Ukraine. United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights: веб-сайт. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/20210322_HRMMU_Ukraine_Report_23rd_EN.pdf

35. Disability Inclusion and Accessibility Policy and Guidelines. International Labour Organization: веб-сайт. URL:

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/--ifp_skills/documents/policy/wcms_753489.pdf

36. Disability Inclusion in Development Cooperation: A Guide for Development Practitioners. *International Labour Organization*: веб-сайт. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_emp/ifp_skills/documents/publication/wcms_790848.pdf

37. Productive employment for young people with disabilities. *Labour Organization*: веб-сайт. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_emp/ifp_skills/documents/publication/wcms_723278.pdf

38. Promoting Decent Work for Persons with Disabilities in Ukraine. *International Labour Organization*: веб-сайт. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/europe/rogeneva/documents/publication/wcms_799081.pdf

39. People with disabilities. *UNESCO*: веб-сайт. URL: <https://en.unesco.org/themes/people-disabilities>

40. Inclusion and education. *UNESCO*: веб-сайт. URL: <https://en.unesco.org/themes/inclusion-education>

41. Cultural rights and diversity. *UNESCO*: веб-сайт. URL: <https://en.unesco.org/themes/cultural-rights-diversity>

42. Загальна декларація прав людини: Декларація ООН від 10 грудня 1948р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

43. Конвенція про права дитини: Міжнародний документ від 20.11.1989р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

44. Convention against Discrimination in Education. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)*: веб-сайт. URL: <https://www.unesco.org/en/right-education>

45. Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)*: веб-сайт. URL: <https://en.unesco.org/creativity/conventi>

46. Проект "Інклюзивна освіта для дітей з інвалідністю в Україні". ЮНЕСКО: веб-сайт. URL: <https://www.unesco.org.ua/projects/inklyuzyvna-osvita-dlya-ditej-zinvalidnist-yu-v-ukrayini/>

47. Участь України у діяльності ЮНЕСКО. Міністерство закордонних справ України: веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/yunesko/uchast-ukrayini-u-diyalnosti-yunesko>

48. International Labour Organization. Disability and work. URL: <https://www.ilo.org/global/topics/disability-and-work/lang-en/index.htm>

49. ЮНЕСКО та захист прав людей з інвалідністю. Український науково-аналітичний центр громадського здоров'я: веб-сайт. URL: <https://uascent.com/ukr/unesko-ta-zakhyst-prav-liudei-z-invalidnistiu/>

50. Долгов, Д. Захист прав людини в Міжнародній організації праці / Долгов, Д. // Київ: Видавництво "Право". – 2019.

51. Інвалідність. Офіційний сайт ВООЗ: веб-сайт. URL: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>

52. WHO global disability action plan. Офіційний сайт ВООЗ: веб-сайт. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/who-global-disability-action-plan-2014-2021>